

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

GAMMEL RYOMGÅRD

NORDDJURS KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	11.03.2015
Besigtiget af:	Sidse Martens Gudmand-Høyer
Journalnummer:	2013-7.82.07/706-0001
Kommune:	Norrdjurs Kommune
Adresse:	Thorsagervej 3 A-B og 5, 8550 Ryomgård
Betegnelse:	Gammel Ryomgård
Fredningsår:	1918
Omfang:	<i>Den trefløjede hovedbygning (1643, ombygget 1768-70) og bomhuset, stalden (1635) og agerumslade (1637).</i>

BYGNINGSBESKRIVELSE

Gammel Ryomgård ligger på syd for Ryomgård på en naturlig holm, der mod nord og vest afgrænses af afløbet fra Vallum Sø. Hovedbygningen ligger tilbagetrukket fra Thorsagervej omgivet af en have og øst herfor ligger avlsgården med staldbygning og agerumslade. Helt ud til vejen og broen ligger bomhuset.

Hovedbygningen er opført i to etager over en kælder og står i rød, blank mur på en sokkel af syld og herover en række granitkvadre. Taget er ubrudt, hængt med røde vingetegl og afsluttes med halvvalm over sidefløjenes gavle. I alt er der fem skorstenspiber i rygningerne. Murene afsluttes af en hvidtet gesims, der er ført med rundt på sidefløjenes gavle. På gavlene er plane, hvidtede bånd mellem etagerne, på den østre gavl er et indmuret ur og herover er en lille klokke i en niche, mens der på den vestre gavl er en sandstenstavle med inskription. I murværket er flere blændinger og murankre. En trappe af granit med murede og pudsede vanger fører op til hoveddøren i nordfløjens sydfacade. Under trappen og i den østre gavl er nedgange til kælderen via ældre revledøre. Hoveddøren er en ældre fyldingsdør med Louis Seize stiltræk og et lavt overvindue. Døren indrammes af en portal af granit med sandstensfragmenter, hvorover der er en frise med inskription og herover en kartouche med våbenskjold. I vestfløjens vestside er en fyldingsdør med rude i den øvre del og herover et overvindue. Foran døren er en granittrappe med værn af smedjern. Vinduerne er hvidmalede, ældre vinduer af varierende alder og format. Der er opsprossede krydspost- og korspostvinduer samt rundbuede småsprossede, rundbuede korspost- og torammede vinduer. I kælderen er ældre, smalle og brunmalede vinduer, nogle med blyindfattede ruder. I hovedbygningens nordsøtre hjørne er fundamentet af et ottekantet tårn af røde munkesten på en sokkel lig fløjenes.

I hovedbygningens indre er en ældre grundplan mestendels bevaret. I hovedfløjen er indgang til en centralt placeret stengang med en hovedtrappe til førsteetagen og til tagetagen. I stueetagens østre halvdel er der sale og stuer, mens der i den vestre er køkken, anretterværelse, fadbur og en hall, der leder til værelser, badeværelse og et vindfang. I hall'en mod vest er en ældre trappe til førstesalen og en nedgang til kælderen, mens der i den østre sidefløjs værelse er en nyere trappe til første etagen. Interiørerne og de mange bevarede bygningsdetaljer er af varierende alder med tidstypiske stiltræk. I salen bag stengangen er således et stafferet bjælkeloft, mens der i de øvrige sale og stuer er stukdekorerede lofter. Salene forbindes af tofløjede fyldingsdøre en suite placeret enfilade i begge sider af salene, der er brystningspaneler, og over dørene er dekorerede felter og over en enkelt et udskåret topstykke. Udsmykningerne og de tofløjede fyldingsdøre stammer formentlig fra slutningen af 1700-tallet ligesom hovedtrappen og trappen i vestfløjen. De øvrige værelser har pudsede vægge, nogle har pudsede lofter mens andre har synlige bjælkelag. Gulvene er mestendels ældre brædde- og plankegulve. I stengangen er et ældre ølandsflisegulv og i hall'en et nyere stenflisegulv. Endvidere er der bevaret fyldingsdøre fra 1700- og 1800-tallet med greb, hængsler og gerichter, nogle er ådrede. De synlige bjælkelag er i stengangen og i førsteetagen bemalet lig salens, formentlig i midten af 1900-tallet. Der er flere støbejernsovne, en fajanceovn i en rundbuet niche samt en kakkelovn. Kælderen er opdelt i flere opbevaringsrum, der bindes sammen af en fordelingsgang placeret langs den søndre ydermur ligesom på etagerne. Gulvene er støbte, væggene kalkede ligesom krydshvælvne under hoved- og østfløjen. Der er flere ældre revledøre med klinkefald, og i kælderen under vestfløjen har loftet synligt bjælkelag og nyere brædder. Tagetagen er uudnyttet og her ses styrtrumsstrukturen, bræddegulvet og de understrøgne tagsten.

Agerumsladen og staldbygningen er enetages længebygninger i rød blank mur med trappegavle, sokler af syld og hvidtede, murede gesimser. Tagene er ubrudte og stråttækte med halmmønstre, dog er ladens tagrejsning betydeligt højere end staldens. Alt træværk er malet brunt, mens flere lysninger omkring porte og døre er hvidtede.

Agerumsladen har tofløjede revleporte i begge gavle samt en centralt placeret revleport i den vestre langside, der vender mod hovedbygningen. I den søndre gavl er endvidere en enkelt revledør. Den østre langside er helt lukket, mens der i den vestre er en række smalle, rundbuede glugger. I hver overgavl er i alt tre rundbuede åbninger, hvoraf de to nederste lukkes med revleluger. Der er flere murankre og over porten i vestsiden er de udformet som *1635 og K*. I tagryggen mod nord er en vindfløj med initialer og årstallet 1702. I det indre ses den oprindelige treskibede højremskonstruktion og

undersiden af stråtaget. Gulvet er støbt og i ladens midterste del er et korntørringsanlæg.

Staldbygningen har to skorstenspiber i rygningen mod vest. I den nordre tagflade er seks tagskægskviste med ældre læsseluger. I de yderste vestre fag er garage og herefter er indrettet to boliger. I den nordre langside er døre belagt med brædder med ruder eller glug i den øverste del ind til boligerne. Efter boligerne er der en tidligere hestestald, en kostald med mælkerum og endelig en tidligere svinestald. Ind til staldene og garagen er ældre revledøre og -porte og staldvinduer af støbejern. Alle døre og porte er placeret i nordsiden. Endvidere er der enkelte revleluger placeret ved terræn, og i den vestre overgavl er en rundbuet blænding. I boligdelen sidder ældre og nyere en- og torammede, opsprossede vinduer samt et nyere, femrammet vinduesparti. Næsten alle vinduer og døre sidder i fladbuede stik. I den vestre gavl er der tre rundbuede åbninger som på laden samt murankre udformet som *HS, Jørgen Kruse, Beate Bylov, 1635*. I staldene er støbte gulve med grebninger, synlige konstruktioner og bjælkelag med brædder over samt ældre båse og spiltove i træ. Boligerne er indrettet med nyere planløsninger og overflader.

Bomhuset er opført i et stokværk af sortopstolpet bindingsværk med fodrem, hvide, pudsede tavler og ubrudt, valmet stråtag med mønning og en hvidpudset skorstenspibe i rygningen. Over den nordre gavl er en tagskægskvist med en traditionelt udført revleluge. Vinduerne er traditionelt udførte en- og torammede, opsprossede vinduer. Der er indgang i den østre langside ad en lav, traditionelt udført revlehalvdør. Dør og vinduer er malet grønne. Tagetagen er uudnyttet med adgang fra tagskægskvisten. Her ses undersiden af stråtaget og en nyere tagkonstruktion. I det indre er der en bolig med en lille forstue, køkken, vinkelstue og et badeværelse. Gulvene er nyere, væggene pudsede og loftet har synligt bjælkelag med nyere brædder over.

Bomhuset

BYGNINGSHISTORIE

Gammel Ryomgård blev anlagt på en forhøjning i det tidligere Kolindsund. Arealet blev i middelalderen ejet af Rosenkrantz'erne, men kom i familien Kruses eje i 1618.

Ryomgård hører til Marie Magdalene sogn, og landsbyen Marie Magdalene med den berømte kirke kan føres længere tilbage i tiden end Ryomgård. Den nuværende kirke i byen Ryomgård blev opført i midten af 1400-tallet, hvorefter Otte Nielsen Rosenkrantz til Hevringholm og Høgholm opførte Ryomgård hovedgård, ved vadestedet over den gren af det nu udtørrede Kolindsund, der skilte Ryomgård og Mesballe.

Hovedbygningen, som ses i dag, er resultatet af oberstløjtnant Palle Krag von Hoff's ombygning i 1760'erne. Nord og østfløjen udgør den ældste del og stammer fra Jørgen Kruses oprindelige hovedbygning som blev opført i 1635-43. Jørgen Kruses oprindelige hovedbygning var formentligt planlagt som en trefløjet bygning, men kun nord og østfløjen blev opført. I østfløjen var en portgennemkørsel til ladegårdsanlægget. Stalden blev opført i 1635 og laden i 1637. Formentlig har der været endnu en staldbygning mod nord.

Ved Hoff's ombygning af hovedbygningen blev østfløjen afkortet, det oprindelige trappetårn på nordfløjen nedrevet ligesom også det nordøstre hjørnetårn, hvoraf fundamentet er bevaret i dag. En ny vestfløj blev tilføjet, gavlene blev afvalmet og i nordfløjens stengang blev opført en ny hovedtrappe.

I 1804 blev herregården udstykket af Henrik Hansen Muhle Hoff og navnet *Gammel Ryomgård* kom til for at adskille gården fra Ny Ryomgård, der opstod blandt flere andre gårde som resultat af udparcelleringen. Han stod også for anlæggelsen af en dæmning ved Ryomgårds bro, så man kunne krydse vandet tørskoet efter betaling ved det dertil opførte Bomhus. Bomhuset blev genopført efter en brand i 1970'erne.

KILDER

Herregårde i Danmark, Jylland, Flemming Jerk, Gyldendal, 1980.

www.danskeherregarde.dk

MILJØMÆSSIG VÆRDI

Den miljømæssige værdi ved Gammel Ryomgård knytter sig til helheden af hovedbygning med have samt lindealléen syd herfor, ladegården mod øst og bomhuset ud til broen samt placeringen på den naturlige holm, der tilsammen udgør et velbevaret kulturmiljø. Det samlede herregårdsanlæg sætter således en karakteristisk ramme for ankomsten til Ryomgård fra syd.

KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi knytter sig overordnet til Gammel Ryomgård som et velbevaret herregårdsanlæg fra renæssancen, hvis placering på forhøjningen i det tidligere Kolindsund har gjort det muligt at beskytte sig og kontrollere færdslen i området. Det oprindelige Ryomgård har været en blandt flere store hovedgårde,

Hovedbygningen er placeret på en naturlig holm.

der blev anlagt i renæssancen på Djursland af Rosenkrantz'erne, der også anlagde Skaføgård og Rosenholm, ligesom også Rugård, Katholm og Løvenholm blev anlagt indenfor den samme periode.

Den kulturhistoriske værdi for hovedbygningen knytter sig i det ydre til de stilmæssige træk fra renæssancen samt til udvidelsen og de stilmæssige træk fra midten af 1700-tallet. At nord- og østfløjen udgør den ældste del kan ses i de rundbuede åbninger samt i det bevarede tårnfundament. Tilføjelsen af vestfløjen er markeret i murværket i den nordre langside og det klassicistiske ideal ses den symmetriske komposition samt sidefløjenes dekorationer af hvide bånd. Den kulturhistoriske værdi knytter sig endvidere til de ubrudte tage, styrtrumskonstruktionen, skorstenspiberne samt de ældre vinduer og døre, der vidner om bygningens alder og udvikling. Hertil kommer sandstensportalen over hoveddøren med Jørgen Kruses og hustruen Beate Bülow's våben og årstallet 1643, der stammer fra den oprindelige renæssancehovedbygning, mens tavlen med initialer og årstal opsat af Krag Hoff vidner om ombygningen i 1768, ligesom også hoveddøren gør det.

I det indre vidner den ældre grundplan og de bevarede interiører og bygningsdele ligeledes om bygningens oprindelse, alder og udvikling. Den kulturhistoriske værdi knytter sig således i det indre til den ældre planløsning på begge etager og i kælderen med gangforløb ud til den søndre langside samt til det uudnyttede tagrum med synlige konstruktioner. De ældre interiører domineres af ombygningen fra 1760'erne særligt gælder det østfløjens sale og stuer med stukdekorede lofter, brystningspaneler, Louis Seize dørene med overstykker og brændeovnsnichen, ligesom også hovedtrappen er fra dette tidspunkt og af stor kulturhistorisk værdi. De ældste bygningsdele og detaljer udgøres af kælderen krydshvælv, lofternes synlige bjælkelag og en- og tofyldingsdøre, særligt i førsteetagen. De øvrige bevarede, ældre bygningsdele og -detaljer, herunder særligt stengangens ølandsflisegulv, trappen i hall'en, støbejernsovne og fajanceovn er ligeledes af væsentlig kulturhistorisk værdi.

Den kulturhistoriske værdi for ladegårdsanlægget knytter sig til bygningernes renæssance stiltræk, der ses i de røde blanke mure i sten af stort format, i trappegavlne, de ubrudte stråtede tagflader samt i de fladbuede åbninger samt særligt i agerumsladens række af skydeskårslignende glugger. Endvidere afspejler bygningernes størrelser og de enkle dekorative detaljer Gammel Ryomgårds anseelige størrelse. Hertil kommer bygningernes murankre der vidner om bygherren og opførelsesårene. Den kulturhistoriske værdi knytter sig endvidere til bygningernes funktionsbetingede oprindelse som ladegårdsbygninger.

Agerumsladens oprindelige, treskibede højremskonstruktion er af særligt kulturhistorisk værdi, og den stejle tagrejsning har muliggjort opbevaring af store mængder, ligesom konstruktionen og portene i gavlene har sikret kørselslinjer langs ydermurene. At murene i øvrigt er lukkede vidner om ladefunktionen.

I staldbygningen er den oprindelige staldfunktion ligeledes tydelig i såvel det ydre som indre, ligesom boligdelen er tydelig idet staldvinduerne, revledøre og -porte kontrasteres af boligdelens opsprossede trævinduer, belagte døre og skorstenspiber. Læssekvistene og det ubrudte tag vidner om brugen af tagetagen til opbevaring, mens de lavtsiddende revleluger formentlig har fungeret som udgang for svin eller fjerkræ. I staldbygningens indre knytter den kulturhistoriske værdi sig til den ældre opdeling i en boligdel, heste-, ko- og svinestald med staldinventar, til de synlige konstruktioner og den enkle, slidstærke materialeholdning.

Bomhusets kulturhistoriske værdi knytter sig overordnet til bygningens placering, der sikrede opkrævning af penge, når folk skulle krydse dæmningen samt til bygningens klejne størrelse og konstruktion i bindingsværk, der ligeledes peger på at bygningen er opført som en sekundær funktionsbygning i tilknytning til herresædet. Det udbrudte, valmede stråtag med stråtagkvist med læsseluge og skorstenspibe har ligeledes kulturhistorisk værdi, ligesom også det egnskarakteristiske og traditionelt udførte, meget righoldige bindingsværk. Brugen af skråbånd, der støtter på hjørnestolpen i hjørnefagene er således kendetegnende for bindingsværket i det østlige Jylland.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Gammel Ryomgårds arkitektoniske værdi knytter sig til placeringen af hovedbygning og avlsgård, der fremstår som et hele i kraft af den ensartede materialeholdning og de gennemgående stiltræk med et klart internt bygningshierarki, der kan aflæses i bygningernes placering, proportionering og detaljering.

Hovedbygningens arkitektoniske værdi i det ydre ligger i det veldefinerede, og tilstræbte, symmetriske volumen, hvor de begrænsede dekorationer, den homogene materialeanvendelse og fløjenes proportionering giver den et elegant og herskabeligt udtryk. Fløjenes sluttede form fremhæves af den ensartede blanke, røde mur, de ubrudte, stejle tagflader og af vinduernes placering i flugt med murplanet. Den afmålte, enkle udsmykning er rolig, regelret og særdeles virkningsfuld, hvorved hovedtrappen med svungne vanger og den portalindrammede hoveddør træder frem og yderligere forstærker det herskabelige udtryk.

I hovedbygningens indre ligger den arkitektoniske værdi i det gennemgående planmæssige greb med en fordelingsgang placeret ud mod den søndre langside. Særligt har denne i form af stengangen i stueetagen med hovedtrappen arkitektonisk værdi, da gangens valgte materialer og -farveholdning giver et karakteristisk interiør og understreger fornemmelsen af de historiske bygningers soliditet og tyngde, ligesom også kælderens krydshvælv. Der er ligeledes arkitektonisk værdi i etagernes højde og mange vinduespartier samt i salene i den østre del, hvis døre en suite placeret enfilade og de helstøbte interiører understreger bygningens længde og herskabelighed. Tagetagens bevarede styrtrumskonstruktion har arkitekturhistorisk værdi.

Agerumsladens arkitektoniske værdi knytter sig til den imponerende højremskonstruktion og det store volumen, der i det ydre dækkes af det ubrudte og markante, stråttækte tag, der giver bygningen et karakteristisk og solidt udseende. Den solide fremtræden forstærkes yderligere af de kamtakkede gavle, de store murflader, rækken af glugger og de store porte. Højremskonstruktionen og murene i røde, blanke sten samt de få, men funktionelt betingede, åbninger resulterer i en sluttet og klart defineret bygningskrop, hvis konstruktion både viser sig i det ydre og indre.

De samme konstruktive og dekorative virkemidler ses også i staldbygningen, hvis lavere tagrejsning fremhæver bygningskroppes imponerende længde. De kamtakkede gavle og den konsekvente hvidtning af udvalgte false på lade- og staldbygning binder bygningerne sammen til en helhed og skaber en kontrastvirkning, der er synlig fra lang afstand.

Bomhusets arkitektoniske værdi knytter sig til den klejne bygningskrop, hvis sluttede form fremhæves af det ubrudte stråttag og skorstenspipen. Den righoldige, opstolpede tømmerkonstruktion har ligeledes arkitektonisk værdi.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

De bærende fredningsværdier knytter sig overordnet til Gammel Ryomgård som repræsentant for et herregårdsanlæg med oprindelse i renæssancen, hvilket ses i helheden af trefløjet hovedbygning, bomhus og ladegårdsanlæg placeret på den naturlige holm.

Hovedbygningens bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til konstruktionen i rød, blank mur, soklen af syld og granit, det ubrudte teglhængte tag, skorstenspiberne, dekorationerne i form af gesims og bånd, til trappen af granit med murede vanger, den oprindelige hoveddør med overvindue og portal, sandstenstavler, ur og klokke samt murankre. Hertil kommer fundamentet af tårnet og de ældre

bygningsdele og -detaljer, herunder revledøre og vinduer samt den traditionelle materialeholdning.

I hovedbygningens indre knytter de bærende fredningsværdier sig til de bevarede dele af den ældre planløsning i kælder, stueetagen og førsteetagen samt til tagrummets synlige styrterumskonstruktion og skorstene. Hertil kommer de ældre interiører, bygningsdetaljer og -dele, herunder trapper med udsavede værn, brædde- og stengulve, brystningspaneler, stukdekorede lofter, bjælkelofter, en- og tofløjede fyldingsdøre, gerichter, hængsler, greb, portaler og overstykker, brændeovnsniche, fajance- og støbejernsovne samt kælderenes krydshvælv og revledøre. Endelig kommer den traditionelle materialeholdning.

Agerumsladens bærende fredningsværdier knytter sig til de røde, blanke mure med trappegavle, hvidtet gesims, sokkel af syldsten, ubrudt stråtag med halmmønning, de rundbuede portåbninger, rækken af glugger mod vest samt murankre og vindfløj. Til de øvrige ældre bygningsdele og -detaljer, herunder revleluger og -dør, hængsler, beslåning samt den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier i agerumsladens indre knytter sig til den oprindelige højremskonstruktion, det store volumen og den enkle materialeholdning og de slidstærke overflader.

Staldbygningens bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til de røde, blanke mure på sokkel af syldsten, trappegavle, det ubrudte stråttækte tag med halmmønning, tagskægskviste med læsseluger og to skorstenspiber mod vest. Hertil kommer den tydelige skelnen mellem boligdelen mod vest og stalden mod nord, de ældre bygningsdele og detaljer, herunder revleporte, -døre og -luger med alle detaljer, staldvinduer af støbejern, opsprossede en- og torammede vinduer, murankre samt den traditionelle materialeholdning.

I det indre knytter staldbygningens bærende fredningsværdier sig til den ældre planløsning i stalden og garagen med synlige konstruktioner, synligt bjælkelag med brædder over samt de åbne rum med slidstærke, enkle overflader. Hertil kommer de ældre bygningsdele og -detaljer samt den traditionelle materialeholdning.

Bomhusets bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til bygningens klejne størrelse, det sortopstolpede, righoldige bindingsværk med fodrem på syldsokkel, det ubrudte, valmede stråtag med tagskægskvist, halmmønning og skorstenspipe i rygningen. Hertil kommer de traditionelt udførte bygningsdele og den traditionelle materialeholdning.

Bomhusets bærende fredningsværdier knytter sig i det indre til forstuen, skorsten samt tagrummets synlige tagkonstruktion og brædegulv. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

— ANBEFALINGER

Ingen angivet.